

ANAHIT, REVUE ARMÉNIENNE TRIMESTRIELLE

ԺԱ՝ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 4

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԱՊՐԻԼ-ՄԱՅ-ՅՈՒՆԻՍ 1940

ԽՕՍԲ Ի ՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃԸՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՅ

1920 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 21

Մեաթոյր ու սգապատ մահաբեմը կը թելադրէ կրկնել անմահն եղիւնի խօսքը, «մահ իմացեալ անմահութիւն է, մահ ո՛չ իմացեալ մահ է»։ սուրբ նպատակի մը համար եւ գիտակից մահուամբ մեռնիլ անմահութիւն է, իսկ աննպատակ եւ անգիտակցաբար մեռնիլ, անյիշատակ եւ յաւիտենական կորուստ։

Մեծ տեսանողին նման չեմ տեսներ երկինքէն իջնող հրեշտակը մեծաւ զօրութեամբ, որուն փառքով բովանդակ աշխարհ կը լուսաւորուի։ չեմ լսեր անոր ահեղ եւ աշխարհազրկող ձայնը, որով երբեմն աղաղակեց, Անկաւ Բաբելոն, անկաւ քաղաքն մեծ։ Սակայն մէկ հրեշտակի տեղ հարիւրաւոր հրեշտակներ, աւելի կորովի եւ աւելի զօրաւոր, երկինքէն չեկան, լեռանց բարձունքներէն իջան կրակի ու արեան գետերէն անցնելով առ մեզ հասան, եւ աղաղակելով դուժեցիին։ — Անկաւ Հաբլոն։ Ան-

կաւ Աստուածակերտ անտոիկ բերդը, անկաւ առիւծներու դարաւոր բոյնը։ Այս անակնկալ բոթը ամէն Հայու սիրտը սեւ պատանքով պատանեցեց, ցամքած աչքեր աղբերացան եւ հագիւ սպիացած վէրքեր աւելի խոր բացուեցան։ որովհետեւ հաղարաւոր կեանքեր ընկնող քաղաքի աւերակներուն տակ թաղուեցան, հաղարաւոր կեանքեր արեւնախանձ թշնամիք։ սուրին ու ցնդակին կեր ու ճարակ եղան։

«Անկաւ Բաբելոն մեծ» աստուածային վրէժ-խնդրութեան պատուհասով։ Երբ չհետեւ քաւարան, արգիլարան եւ բոյն եղած էր դիւական կիրքերու, բարոյական ապականութեանց բազմատեսակ անօրինութեանց։ որովհետեւ ազգերը Բաբելոնի պոռնկութեան ցինիով արբեցան եւ երկրի բոլոր թաղաւորները անոր հետ պոռնկեցան ու վաճառականք անոր ճոխութեամբ յօրանալով մեծացան։ Ուստի

հրք ինկա Բաբելոն, արկնային բոլոր հոգիները երգեցին. «Ալիլուիա, փրկութիւն, փառք, պատիւ եւ զօրութիւն Աստուծոյ, որ ճշմարիտ ու արդար դատաստանով դատեց անօրէնութեան քաղաքը եւ իր ծառայից արեան լիճէր լուծեց: Անկաւ ծովըրու իշխող արեան քաղաքը. Ալիլուիա»:

Ինչո՞ւ անկաւ Հաճըն, ո՞վ Տէր. Հաճըն ո՞ր Բաբելոն եւ ո՞չ արեան քաղաք էր. չունէր պտուկութեան պիւնի, չը կային անոր մէջ ծախսով արարեալ յորացեալ ու յափրացեալ հարստահարող մեծատուններ ու խարդախ վաճառականներ. վասնզի չունէր ոսկի, արծաթ, պատուական ակունք, մարդաբաւ, ծիրանի, ոսկեթել, որդան. չունէր հոյակապ պալատներ ամենազգի ինկէղաններով եւ աղին իւղերով բուրբուռնաւէտած, փղոսկրեայ ու կենսամեծազին անօթներով զարդարուած, այլ սակաւապէտ, պարկէտ, ուշիմ, աշխատասէր, կէս քաղքենի, կէս շինական տարաբով ժողովուրդի մը անշուք ընտելավայրն էր, արգասաբեր դաշտերէն եւ դալարաւէտ հովիտներէն եղիկներու պէս քլուած՝ դարերով կառչած էր բարձրաբերձ լեռանց ապստամուտ ու ապալեր կողերուն, կ'ապրէր քրտիներով եւ տաժանքով, զ'ապրէր հայրենի սուրբ հաւատքով եւ գոհունակ ու փառարանող հոգիով. մեծաւ մասամբ հովիւներ, աւելի արդար եւ անմեղ քան Բեթղէմի հովիւները: Այսպիսի եւ այսքան բարեբաւոյ, խաղաղասէր ժողովրդի մը համար ինչո՞ւ այսքան դանդաղորն բաժակ, ո՞վ Տէր, դանդաղորն քան պրաժակն Գեթսեմանիի, որուն ի տես աստուածաբառն մարմնովդ պահ մը զոյգացիր, արեան կայլաքներ հոսանք լուսակաթ ճակատէջ եւ աղօթեցիր ու աղէրսեցիր. «Հա՛յր, անցա՛ր քրաժակս զայս յիմե՛ն. հոգիս յօժար է, բայց մարմինս տկայ»: Միթէ Հաճընոց մարմինը աւելի՞ զօրաւոր էր:

Երկնէն սպառուած պատասխանը ամէն Հայ իր սրտի խորերէն պէտք է լսէ իբրեւ աստուածային ձայն եւ պատգամ: Բեթղէմիէն հովիւները Հրէից նոր Արքային Մոնուրդ աւետող հրեշտակները տեսան եւ գանձակներ յուէր տարին. Հաճընից հայրենիքի աղատութիւնը, Հայուն զարթոյլ բունաբարուած պատուոյն եւ իր իրաւունքի ձերբազատումը աւետող հրեշ-

տակը տեսան, մեծ, անհամեմատ մեծ պատառազ պատրաստեցին: Ուխտեցին իրենց կիսնքով եւ արեւով պաշտպանել աստուածածիր աղատութիւնը: Ուխտեցին եւ հաւատարիմ մը յացին: Աւթ մօրիներ ատանց արտաքին օղնութեան, կիսաբուշտ ու կիսամերկ զիմարդեցին արեւնախում Բլնամիին յորդահոս հոսանքներուն պերաշխարհիկ կորովով, մերթ պարտասեւլ կամ պարտեալ, յաճախ յաղթական:

Վերջապէս հասաւ փառքի ու անմահանալու ժամը, ողջակիցեցան հայրենիքի աղատութեան նուիրական սեղանին վրայ, ողջակից աշուշարոյր քան զպատարազն Արէլի, նուիրումն հանգունատիպ նուիրման Աւարայրի. հաղարաւորներուն արեան ինկաւէտ փուխը ծառացաւ, բարձրացաւ մինչեւ յերկինս եւ Աստուած խանդակաթ սիրով ընդունեցաւ իբրեւ դիտուն հաճոյական պատարագ: Հրեշտակները յերկինս տեսնելով հաղարաւոր նահապաղաց հոգիները իբրեւ զերաւս աղանձեաց թողուցալ ձագախառն, պակուցեալ եւ հիացեալ երգեցին «Ալիլուիա», եւ մենք ձայնակցինք սրտաբեկ, Ալիլուիա, փրկութիւն, փառք, պատիւ եւ զօրութիւն Աստուծոյ, «Որ եթող գաւալ Հաննոյ»:

Հաճըն ինկաւ, Հաճըն անմահացաւ. որովհետեւ չեղաւ «իբրեւ զՍողոմ եւ զԳոմոր»՝ որովհետեւ Աստուած պահեց մեծաւ մասամբ պատերազմիկ առիւծները, որ ապագայ Հաճընիցներու հայրեր եւ ապագայ Հաճընի հիմնարկուք եւ ճարտարապետք պիտի ըլլան. պիտի վերաշինեն աւելի չեղ ու աւելի հոյակապ: Անհաւատ չըլլանք, այլ հաւատացեալ. չը լիզուապարեմէ Աստուծոյ դէմ, թէ մոռցած է զմեզ, թէ չը տեսներ մեր տառապանքները. հնացեր, ծերացեր ու կուրացեր է ըսելու չափ ամբարշտողներ եղան, սակայն ո՞վ առաջնորդեց այդ օրհնութեան ճիւղը անկոխ ճանապարհներէ, անմատչելի լեռներէ, խորափուհ հովիտներէ, մարդահեղձ մօրատներէ եւ չամբուտներէ, եւ բովանդակ ճանապարհին զիրենց ըրապատող անիծեալ փուշ ու տատակներէն: Մովսէս իրենց հետ չէր: Տառնեակ օրեր ո՞վ կերակրեց. յերկնից մանանայի տեղ զնդակներ կը թափէին. ծովային հողմեր լորամարդի չը տեղացին: Հարցուցէ՛ք իրենց,

Հաճընցիներուն. պիտի պատասխանեն խորունկ ու կենդանի հաւատքով, — ԱՄՏՈՒՍՄ: Ուրեմն բեկեալ սրտով կրկնե՞ք Յոհան Ոսկերերանի հետ, «Քաղճ քեզ Աստուած, փառք լիզ, յաղաղ ամենայնի, Տէր, փառճ քեզ»։ Ուրովհետեւ Հաճըն իբրեւ զՍողոմ եւ գոմոր չանդաւակեցիր։

Սուգ, արտասուք, կոծ եւ կսկիծ մեզ համար ընկալնոն վիճակ մը եղած է. սպահալէս, պատարալ, աղօթք, խռնկ ու վաղաթար. լամ պսակներ՝ մեր աժան եւ դիրքահատոյց պարտաւորութիւնը եղած են։ Սակայն ունին շատ աւելի նուերական պարտաւորութիւն. եթէ առ այն զաղշ ու անտարբեր մնանք, Աստուած սաստկապէս պիտի կշտամբէ դեմք՝ «Յորչափ սրտերնիդ քարացեալ եւ անդամ է, ցորչափ ձեռքերնիդ կարկամած են կծկուած է, ցորչափ ձեր հոգիները նահատակաց մնացորդներու հոգիներուն հետ չեն գիրկընդխառնուիր, եւ ցորչափ ձեր դիւրութիւնները, հանդիստը եւ կեանքը եղբայրաբար չէք բաժնիր Հաճընի վերապրողներուն հետ, ձեր սպահանդէսները, աղօթքը, խռնկն ու մօմը եւ պսակները անհաճոյ են ինձ»։

Բովանդակ Ազգը ու դուք Ատանացիք, Հաճոյ ինքնապատկանութեան համար զոհողութիւններ ըրէք, հիմա աւելի մեծ զոհողութեան կը հրաւիրեմ. Հաճընի վերաշինութեան զոհողութեան։ Պէտք է միտքարուած պահենք եւ ապրեցնենք Հաճընի վերապրողները. հացի պատաններու եւ զգեստի նոր կամ հին կտորներու հրաւէր չէ, որովհետեւ նոքա մուրացիկներ չեն, նոքա Հայրենիքի հարազատները եւ հերոսներն են։ Մեր լաւապոյնը պէտք է տանք. որովհետեւ մի՛ ցաւեք, եթէ ըսեմ, նոքա մեզմէ լաւագոյններ են։ Վտանգի

դահուն, մեզմէ շատերը որ կիլիկիայով կ'երդնուին, յարթութեան եւ ի քուն կիլիկիայ կ'երգէին, ուրացան կիլիկիան եւ իրենց հանդիստն ու ապահովութիւնը ալլուր փնտռեցին. Հաճընցիք չը դաւանանցին հայրենիքի սիրուն, կեղծ չէր իրենց դէրը այլ աստուածային, «Որ զմարդիկ աներկիւղ առնէ իբրեւ զանմարմին զօրս հրէշտակաց»։ Հաճընցիք այս սիրով զինուած հրէշտակերպ պատերազմեցան մինչեւ ողջակիւրումի օրը։

Կատարենք պարտքերնիս, որպէսզի նահատակաց հոգիները ուրախանան յերկինս, եւ անթաղ սուրբ նշխարները հանգչին յերկրի. որպէսզի մշտամրմունջ եւ խնկանուէր մաղթանօք աղաչեն զԱստուած, որ պահպանէ տարաբարտ կիլիկիան նոր ու շարքաւորակ աղէտներէ, պահէ պահպանէ Հայրենիքը եւ Հանրապետութիւնը՝ աշխարհիս չորս ծագերէն սպառնացող վտանգներէն։ Եթէ ստոյգ են հասած լուրերը, այժմ իսկ Հայութեան սիրտը, եւ միութեան կեդրոնը, Ս. Էջմիածին օրհասի երկանց մէջ է։ Մերունադարձ Հայրապետը իր սուրբ ուխտին հետ միասին Մայր-Տաճարին մէջ ծնկաչոք եւ բազկաւորած կ'աղօթեն. «Հայր, անցո գրածակս զայս ի մէնք»։

Աղօթենք եւ մենք, որպէսզի Աստուած մեր դարաւոր սուգն ու խաչկրութիւնը բաւական համարելով՝ վերցնէ մեր եկեղեցիներէն սուգի բեմերն ու դամբանները, եւ անոնց տեղ հաստատէ յարուած լուսալոյ գերեզմաններէ հրէշտակներէ հովանաւորուած, որպէսզի երբ մեր սիրելիները եւ նահատակները փնտռենք, աւետեն մեզ «Ջի» խնդրէ՛ գլեմնգաւնի ընդ մեռեալս։

ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԹՂ. ԿԻԼԻԿԻՈՅ